

iris

een roman voor kijkers

Lo Hartog van Banda | Thé Tjong-Khing

AAN DE KIJKERS VAN DIT BOEK

In dit boek komt 'zien' op de eerste plaats en 'lezen' op de tweede. Toch is het geen boek voor luie lezers. Onder invloed van de moderne communicatiemiddelen heeft er een verschuiving plaats van 'woordlezen' naar 'beeldlezen'. Een andere vorm van lezen dus, die met luiheid niets te maken heeft. Het zou erger zijn indien deze verschuiving denkluiheid bevorderde, maar we zien eerder het tegendeel.

De jongeren zijn sociaal meer bewogen dan in vroegere generaties. De hele wereld raakt hen omdat zij de hele wereld kunnen zien. Televisiebeelden spreken meer aan dan krantenverslagen, die bovendien nog vaak gekleurd zijn door de opvattingen van de redacteur. Het beeld is objectiever dan het woord en wekt daardoor op tot zelfstandig denken. Kijkers zijn kritischer dan lezers: Eerst zien, dan geloven, Dat zie ik anders, Dat valt nog te bezien... alle zegswijzen met 'zien' getuigen van een eigen standpunt (gezichtspunt).

En al is het eigen oordeel soms wat jeugdig voorbarig, toch is het te verkiezen boven het gedachteloos aanvaarden van woorden en leuzen, waarmee grote leiders maar al te vaak de jeugd het vuur in hebben gestuurd.

Iris is dus in de eerste plaats een boek voor kijkers. Geen beeldroman in de gebruikelijke vorm, maar een experiment waarin Khing en ik naar nieuwe wegen zochten. Wij wisten niet waarheen die wegen ons zouden voeren, want al gauw gingen de figuren een eigen leven leiden en maakten zij het verhaal ondergeschikt aan hun grillen. Dit werd nog in de hand gewerkt door de manier van vertellen, waarbij we de kijker niet slechts de rol van toeschouwer wilden geven, maar hem ook in het verhaal trachtten te betrekken. Het accent kwam hierdoor meer te liggen op impressies en emoties dan op gebeurtenissen; het werd belangrijker hóe *Iris* iets ondergaat, dan wát zij ondergaat. En omdat wij dus probeerden de kijker de dingen te laten zien door haar ogen, noemden wij haar *IRIS*.

Lo Hartog van Banda – 1968

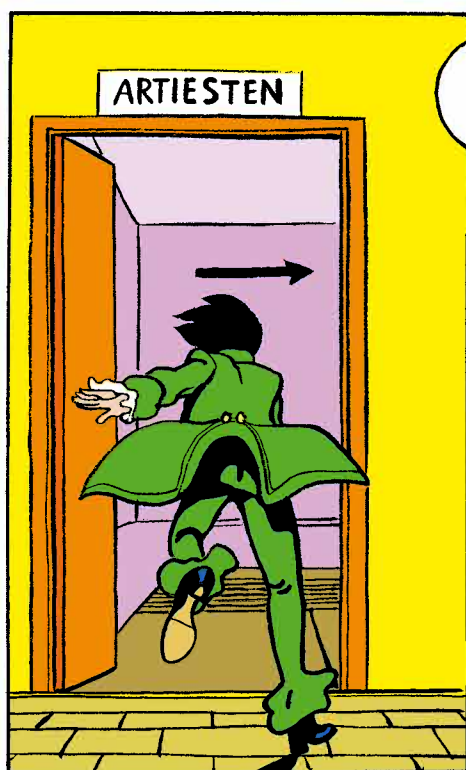
imis

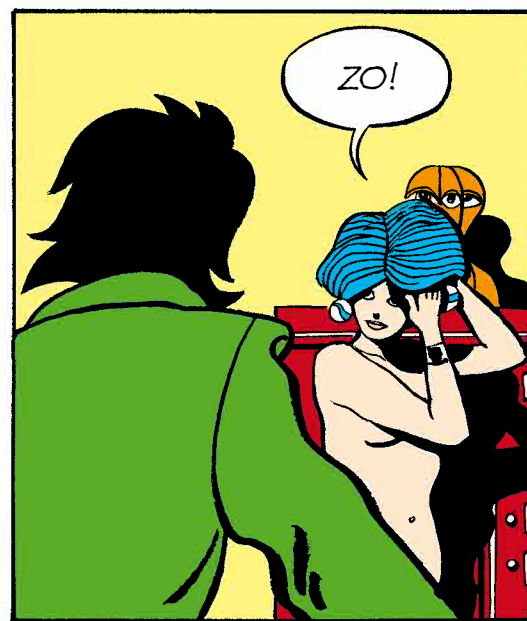
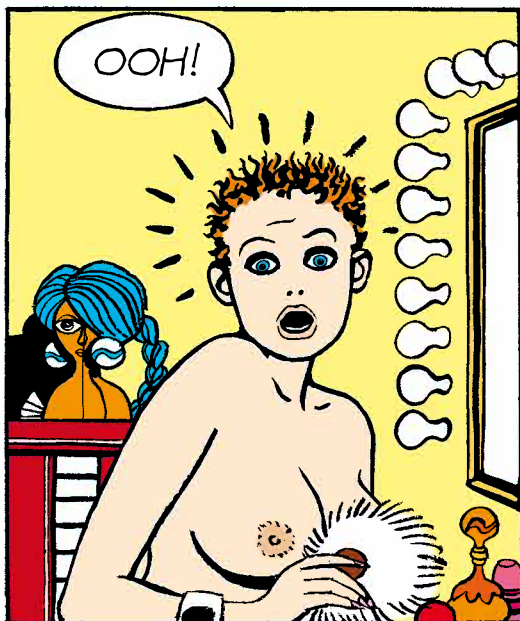
een roman voor kijkers

TEKST **LO HARTOG VAN BANDA**
TEKENINGEN **THÉ TJONG-KHING**

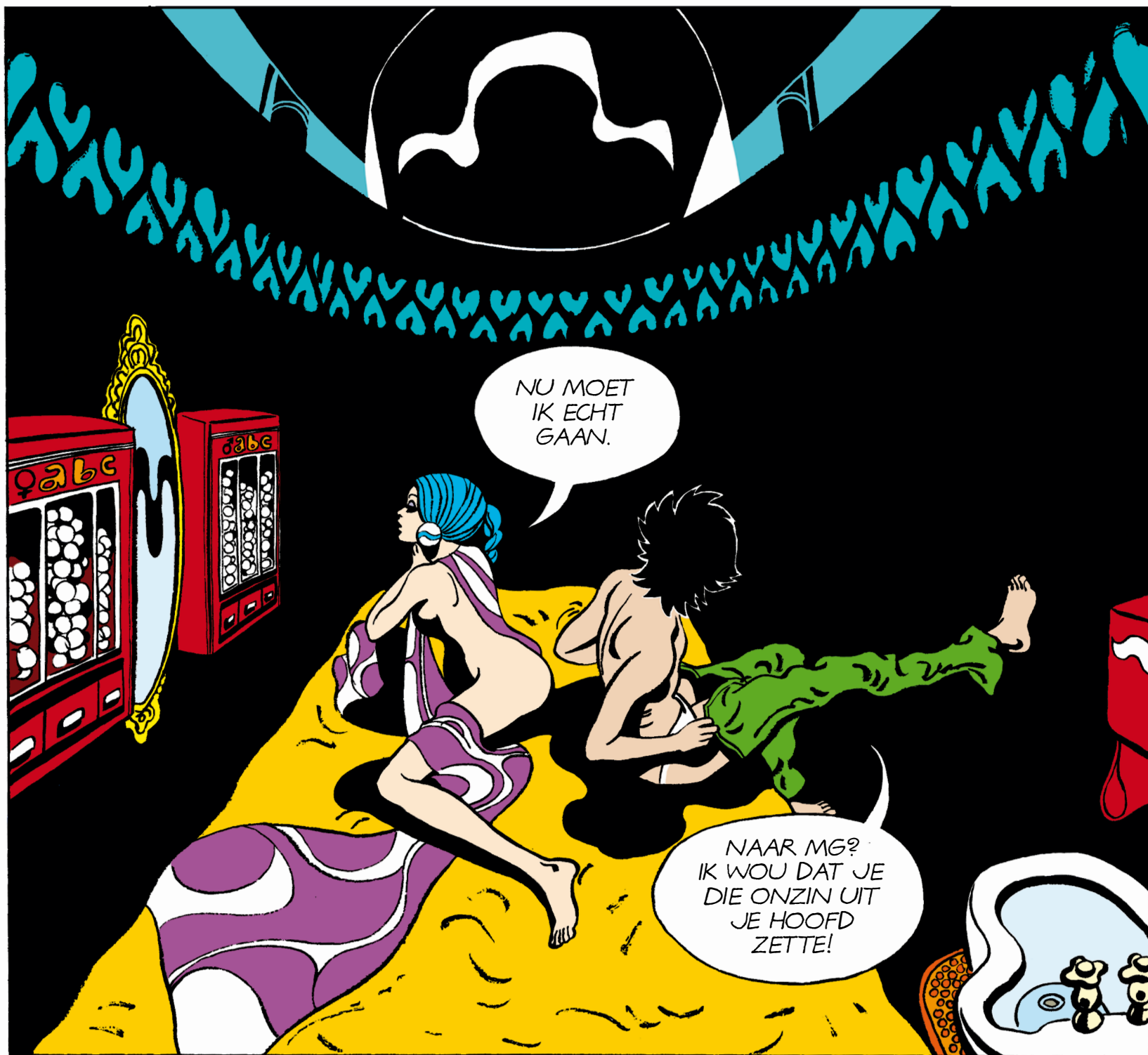
HOOFDSTUK 1

DE WEG NAAR DE STERREN

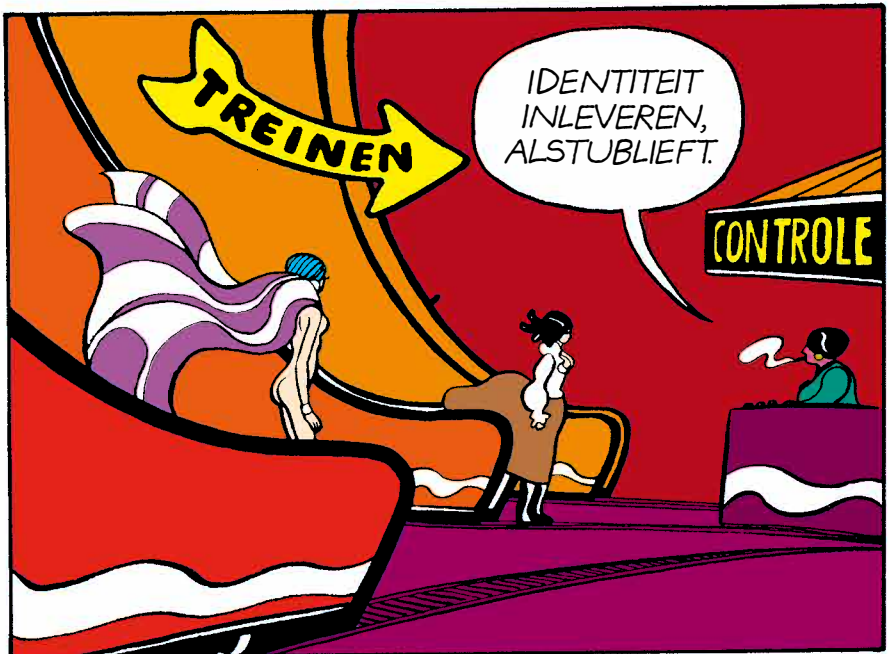

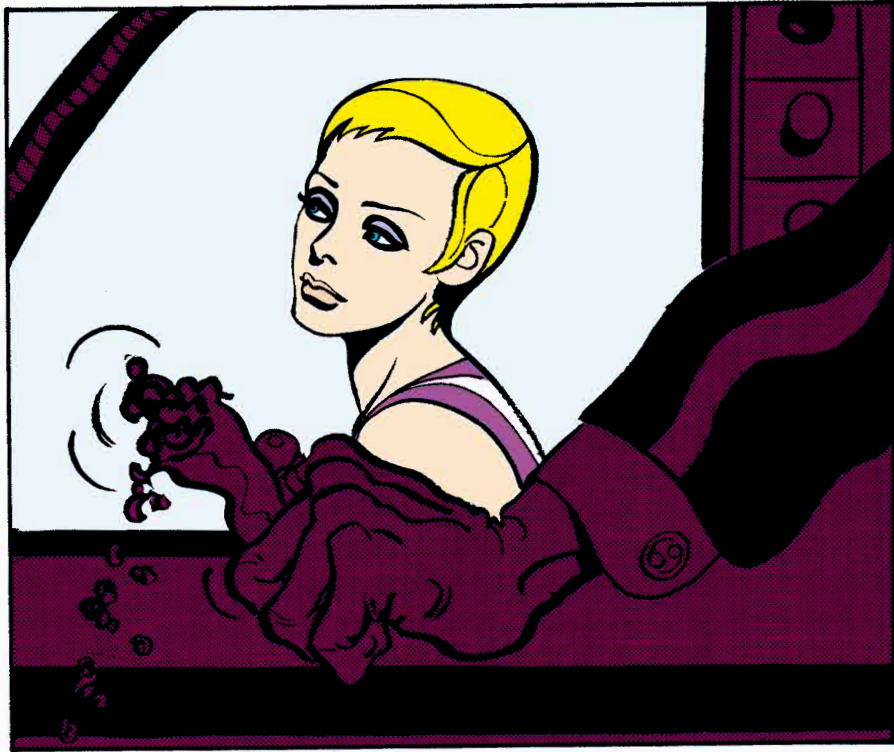
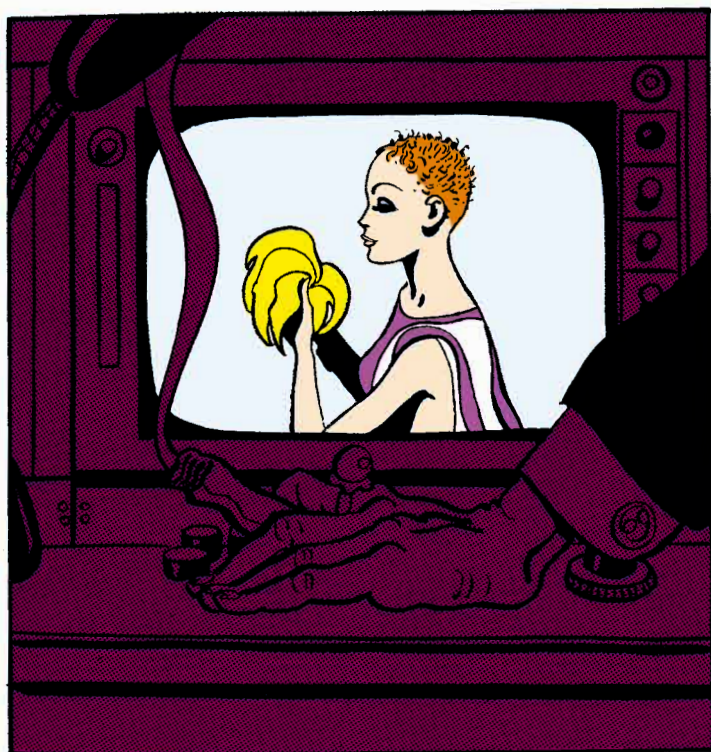
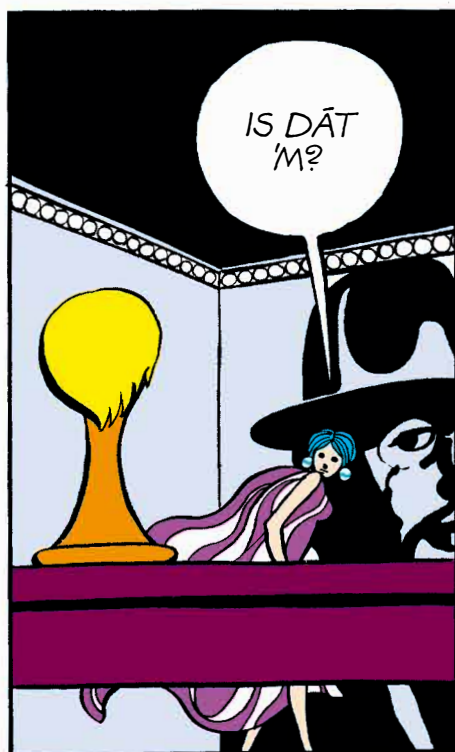

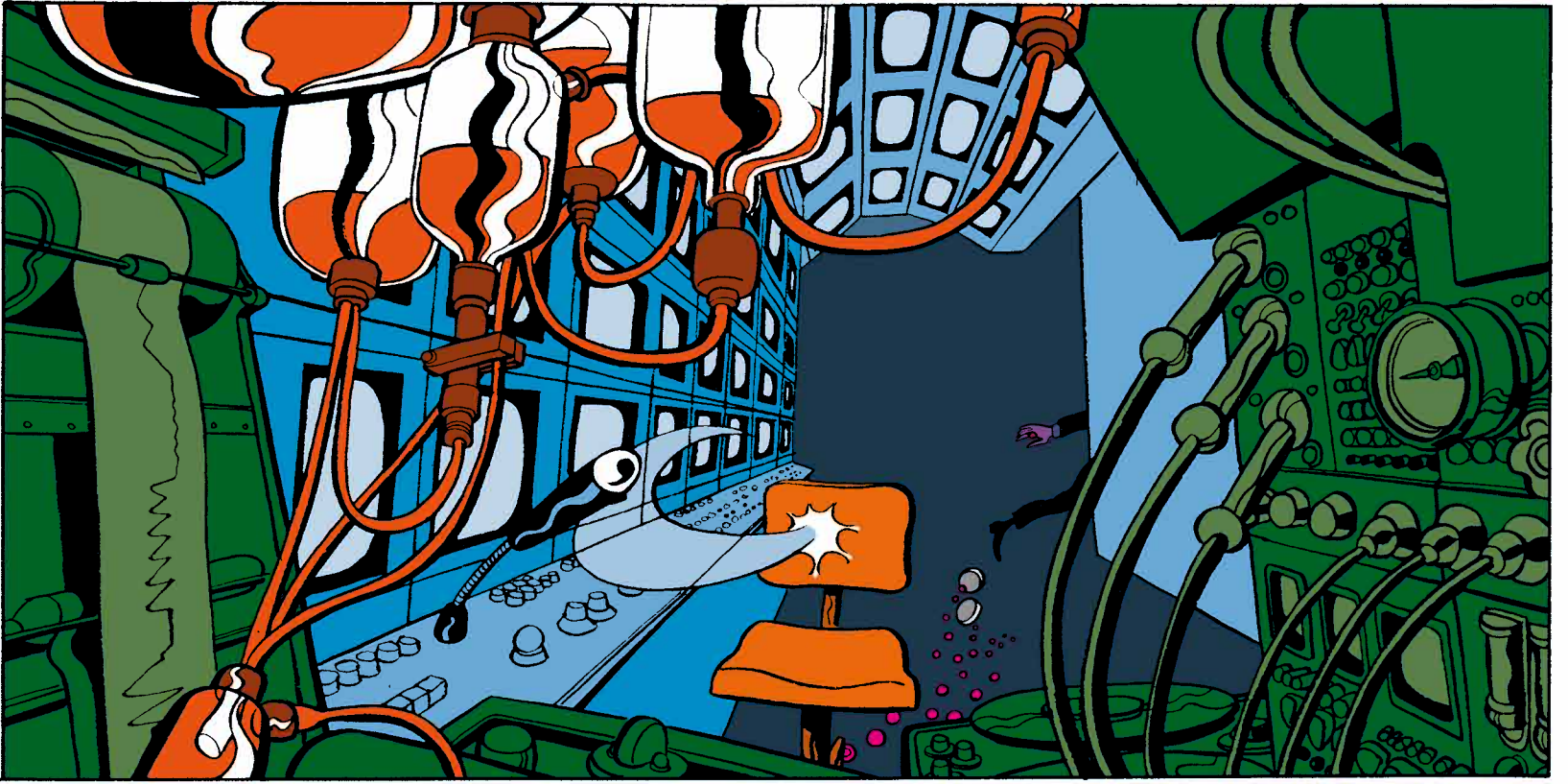

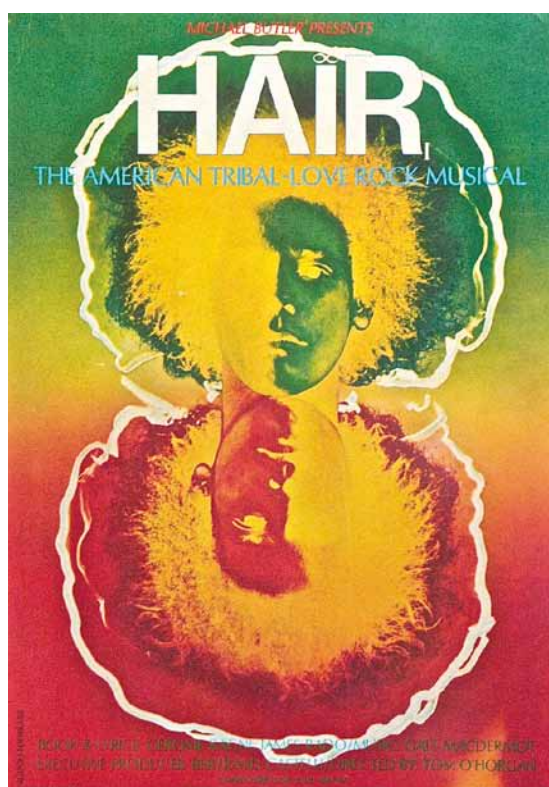

DOOR DE OGEN VAN IRIS

BOVEN

Iris' optreden dat net afloopt als het verhaal begint, krijgen we niet te zien, maar het zou ons niet verbazen als het om een *Hair*-achtige voorstelling ging. *Hair*, een 'American Tribal-Love Rock Musical', was ontstaan binnen de hippiecultuur en de

seksuele revolutie van de jaren zestig in de VS. Het gaat over een groep die strijdt voor vrede, liefde en vooral voor totale vrijheid. De groepsleden willen leven zonder wetten en regels, zonder taboes en kleren. Maar net als in *Iris* krijgen ze te maken met een nare tegenstander.

Khing en Lo Hartog van Banda gingen direct aan de slag. Daar was alle reden voor, want De Bezige Bij had nu twee strips voor volwassenen in de najaarsaanbieding, *Pravda*, die pas in december zou verschijnen doordat het een internationale coproductie was met de gebruikelijke langere productietijd, en *Iris*, die nu de spits zou moeten afbijten. Een goed moment daarvoor was de Boekenmarkt in de Amsterdamse RAI, die van 11 t/m 20 oktober plaats zou vinden. Afgesproken werd dat het complete verhaal op 1 mei ingeleverd zou worden. In krap vier maanden moest de strip af zijn. Banda praatte motiverend op Khing in. Het was de kans van hun leven. De uitgever zou het boek wellicht ook kunnen doorverkopen aan het buitenland. Dat Khing ook nog de illustraties voor de bijbel van Roolfs erbij moest doen, was een kwestie van doorbijten...

Khing hoorde hoe Banda het verhaal aan Lubberhuizen voorlegde. Het was een satire op zaken die in de toekomst alleen maar actueler zouden worden. Andere taboes. Steeds meer vrije tijd. Vrije liefde. De tegencultuur van de jeugd; hun hang naar het primitivisme, zoals Banda het noemde. Alles vanuit het beeld verteld. Khing vertrouwde Toonder in zijn brief toe dat hij het boven alles leuk wilde houden. Niets zwaars. Serieuze zaken zou hij vermijden en hij wilde er vooral een leuke tekenstijl voor vinden.

Een verhaal voor beeldlezers

Khing herinnert hoe ze begonnen. '*Iris* speelt zich ergens af waar andere normen zijn, andere taboes, in een min of meer parallelle wereld aan de onze. Seks was daar bijvoorbeeld geen probleem. Lo was heel betrokken bij zijn tijd. Hij hield ook veel van satire, het op de hak nemen van allerlei zaken. Hij wist veel meer van wat er toen speelde. Ik vond al zijn ideeën zoals hij die in *Iris* stopte helemaal geweldig. Daar had ik nooit over nagedacht. Je mocht wel bloot zijn, maar niet met een onbedekt hoofd. Zo'n idee zou bij mij nooit opkomen. In het begin vertelde hij me heel precies hoe het verhaal ging en dat werkte ik nauwgezet uit.'

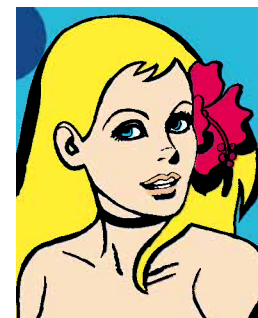

LINKS

Twiggy was helemaal hot in 1967. Zij bepaalde in dat jaar de modetrend. Het Britse supermodel was ook als zangeres en actrice actief.

RECHTS

Iris had in het begin het uiterlijk van Twiggy. In de loop van het verhaal verandert dat, mede door de steeds wisselende pruiken die Iris draagt: van blauw naar zwart naar blond.

ONDER

Protestborden zijn onlosmakelijk verbonden met de musical *Hair* en met de jaren zestig.

De hippies wilden 'peace', maar Parijse studenten in mei 1968 hadden hardere eisen en blokkeerden de straten met omgekeerde auto's.

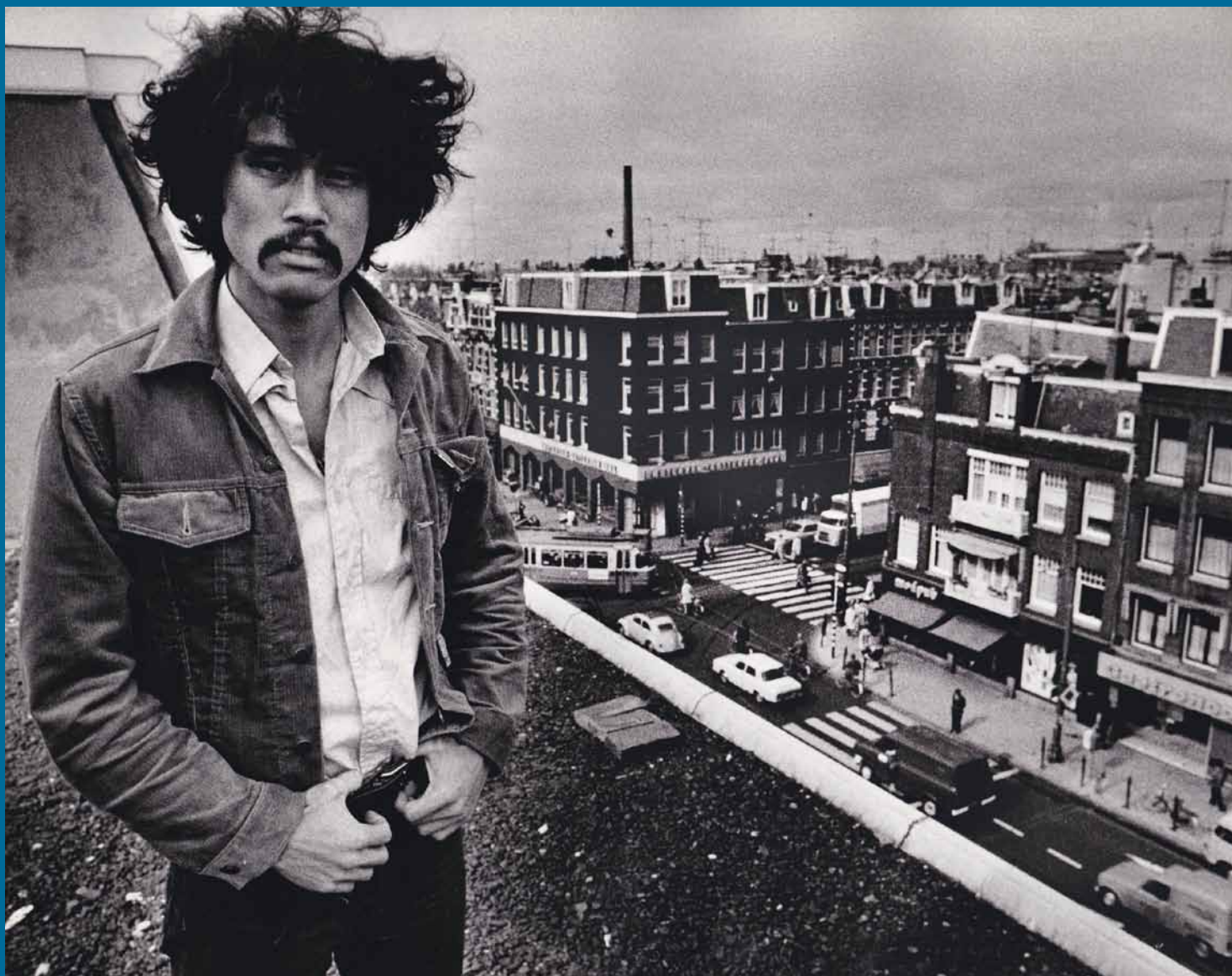

‘Ik bepaalde hoe ze eruitzagen’

Hoe alles in de strip eruitzag liet Banda aan Khing over. Op Mark na modelleerde Khing alle personages naar bestaande personen. ‘Het leukste van het striptekenen is altijd om mijn vrouwen te laten acteren. Iris is een wulpse, welgevormde Twiggy. Ze had precies die vrolijke uitstraling die we voor ogen hadden. Haar jurkjes, haar haar, alles was mini. Iris heeft niet zo’n uitgesproken karakter. Ik koos haar uit en daarna begon ik te tekenen. Het enige wat ik wilde was héél goed tekenen. Ik wou de perfecte strip maken die de wereld zou veranderen. Niets meer en niets minder.’

*‘Ik wilde een
strip maken zoals
een filmregisseur
een film. Ik wou de
perfecte strip maken.
Dat was het gewoon.’*

***‘Voor mij draaide
alles in de strip om
het zo goed mogelijk
laten acteren van
mijn acteurs.’***

Mark

Mark is de mannelijke held van het verhaal, die als twee druppels water lijkt op een personage dat Khing eerder koos voor een project voor het weekblad *Pep*. En dat hij later weer gebruikte voor Arman in de krantenstrip *Arman & Ilva*. ‘Een held vond ik heel moeilijk. Hij doet er in feite niet zo toe. Wat er om hem heen speelt, is veel meer bepalend. De held in de *Pep*-strip had een wilde haardos en dat kwam bij Mark weer terug. Uiteindelijk heeft Arman min of meer ook dat gezicht. Weet je, ik was helemaal niet zo goed in mannen tekenen. Ik kon maar één soort man tekenen (*lacht*) en dat is Mark of Arman. Mijn mannelijke helden hebben de hoofdtrekken van mijzelf. Ik had niet zo veel fantasie als het mannen betreft. Ik nam mijn toevlucht tot een cliché type. Zoals ik die om me heen zag, of in de spiegel. Er zit ook niet zo veel karakter in zo’n kop. Ze lijken allemaal op elkaar. Met boeven kan ik veel beter uit de voeten.’